

И С К А Н Е

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 289 КЛ
Дата 10.05.2024

Дата: 08.05.2024

Софийски градски съд

бивш Специализиран наказателен съд

В закрито заседание в следния състав:

Съд: София

16 състав

14 състав

Председател: Иво Хинов

Съдебни заседатели:

1. Латинка Паунска
2. Христина Джартова

като разгледа докладваното от съдията Иво Хинов н.о.х.д. № 369 по описа за 2021 година, установи следното:

Производството е по реда на чл. 150 ал. 2 от Конституцията.

I. Общи положения

1. Сезирацията е изправена през ситуация, при която личният обиск на подсъдимите е бил извършен без предварително съдебно разрешение – като основание за това е задържането им, което е било предварително планирано.

2. При това положение съдът приема, че този личен обиск е в нарушение на чл. 30 ал. 2 пр. 3 във вр. с ал. 1 от Конституцията. А оттук достига до извода, че нормата на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК, която се прилага в аспекта на предварително планирано задържане, не е съответна на Конституцията. Това е основание за отправяне на настоящето искане.

Факти по делото

II. Твърдения по обвинителен акт

3. Сезирацията е разглеждана обвинителен акт за деяние по чл. 302 НК – за това, че на 26.05.2020 г и на 29.05.2020 г един полицейски служител е получил от гражданин парични суми, за да извърши действие по служба, подпомогнат от втори полицейски служител, който му предоставил кабинета си с цел получаване на сумите. Останалите обвинения в обвинителния акт са извън предмета на искането.

4. Прокуратурата твърди, че първият полицейски служител е поискал от гражданина подкуп на 15.05.2020 г (стр. 8 – 9 от обв.акт), като този гражданин е сезирал МВР със случая на 18.05.2020 г, а на 21.05.2020 г било разрешено ползването на специални разузнавателни средства (стр. 10 от обв.акт).

5. Прокуратурата твърди, че на 26.05.2020 г гражданинът предал на първия полицейски служител парична сума, осигурена от МВР, а на 29.05.2020 г му е предал друга парична сума, осигурена от МВР и белязана с химично вещество по реда на

ЗСРС; и двете предавания станали в кабинета на втория полицейски служител (стр. 11 – 12 от обв. акт).

6. Прокуратурата твърди, че петнадесет минути след предаването на парите на 29.05.2020 г започнала операцията на Дирекция „Вътрешна сигурност“ при МВР, в рамките на която двамата полицейски служители били задържани (стр. 12 от обв. акт).

7. За това задържане не е било дадено предварително разрешение от съд. Такова не се иска и от закона.

III. Относно личните обиски

8. Сезирацията съд е установил, че разследващият орган на 27.05.2020 официално е взел решение, с конкретен писмен акт, за необходимостта от лични обиски, като е пристъпил към организацията им.

9. Сезирацията съд е установил, че най-късно на 28.05.2020 г било взето решение да се пристъпи конкретно на 29.05.2020 г към личните обиски на двамата полицейски служителя. За тази цел била създадена нужната организация – ангажиране още от 28.05.2020 г на поемни лица от Академията на МВР. Те – според техни твърдения – сутринта на 29.05.2020 г са стояли в готовност, в очакване да бъдат извикани и да послужат като поемни лица.

10. Сезирацията съд е установил, че на 29.05.2020 г, веднага след задържането на двамата полицейски служители, са били проведени личните им обиски. Двата протокола са били представени за одобрение на съдия от СпНС на следващия ден, която ги е одобрила с едни и същи мотиви: „В конкретната хипотеза е била налице реална опасност при непредприемане на това неотложно следствено действие да се стигне до невъзможност за събиране и запазване на доказателства от значение за правилното решаване на делото“ – без да се посочва каквито и да е конкретни фактически доводи в тази насока.

IV. Относно преценката, която прави сезирацията съд, за планирането на обиските

11. Сезирацията съд отбелязва, че не е обвързан от констатациите на съдията, дала одобренията, в които достига до извод, че е налице неотложен случай, доколкото доказателствата и средствата за тяхното установяване не може да имат предварително определена сила – чл. 14 ал. 2 НПК. Също така сезирацията съд, който разглежда делото по същество, има достъп до всички доказателства, събрани непосредствено и с участието на страните, включително и след даване на съдебното одобрение по чл. 164 ал. 3 НПК. Поради което – след изслушване на страните относно приемането в доказателствения материал на протоколите от личните обиски (т. 13 по-долу) – е достигнал до собствен извод, че не бил налице на неотложен случай за предприемане на следствените действия.

12. В случая обиските са били предварително планирани, съобразно установеното по-горе (т. 8 – 10). Видно е, че наблюдаващият прокурор и следователят са подготвили поне от предходния ден техническите аспекти, с цел осъществяване на обиските, веднага след задържането.

V. Относно становището на защитата по въпроса, повдигнат с настоящето искане

13. Подсъдимите и техните адвокати не са направили възражения, свързани със законността на личните обиски. И по-конкретно, изрично запитани от сезирация съд, те не правят никакви възражения против личните обиски.

Приложимото право

VI. Относно съдебния контрол върху личния обиск по чл. 164 НПК

14. Нормата на закона:

„ОБИСК

Чл. 164. (1) Претърсване и изземване на лице в досъдебното производство без разрешение на съдия ... се допуска:

1. при задържане;

...

(3) Протоколът за извършеното действие по разследването се представя за одобряване от съдията....“

15. Следователно, законодателят е преценил, че като общ принцип е необходимо предварително съдебно разрешение, за да бъде извършен личен обиск. При все това, по изключение и само в определени случаи, такова не е нужно. Един от тези случаи е задържането на обискираното лице – чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК. В този случай протоколът се представя на съдия за одобрение – чл. 164 ал. 3 НПК.

16. Следователно, ако разследващият орган има намерение да извърши обиск на лице, което няма намерение да задържи, то следва да потърси и получи предварително съдебно разрешение – чл. 164 ал. 1 НПК. Но ако има намерение да извърши обиск на лице, което има намерение и да задържи, то това не е необходимо; в този случай е достатъчно последващото съдебно одобрение на този обиск.

VII. Относно допустимостта на искането

17. В центъра на искането до Конституционния съд е твърдението, че конституционно несъответствие на нормата на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК се дължи на липса на законово изискване за предварително съдебно решение.

18. Това поражда въпросът за допустимостта на искането, в светлината на Определение № 2/13.03.2024 г по к.д. № 8/24, където искането е отклонено, доколкото визира липсваща законова уредба. Така се посочва, че „за да е налице валидно сезиране, е необходимо също така поставеният за разрешаване в искането въпрос да е от кръга на неговата компетентност. Последното представлява необходимо условие за допускане на направено искане и преминаване на конституционното дело във фазата по същество“.

19. В същото Определение се посочва: „Съдът обръща внимание, че съгласно чл. 62, ал. 1 от Конституцията законодателната власт се осъществява единствено от Народното събрание. Конституционният съд не е компетентен да замества волята на законодателя със свое решение, нито да дава указания на Народното събрание каква

правна уредба да създава. Допускането за разглеждане по същество на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 150, ал. 2 от Конституцията на искане за твърдяна липса на необходима правна уредба би означавало Съдът да излезе извън пределите на своите правомощия в рамките на инцидентния нормен контрол и да се превърне в позитивен законодател (Определение № 2/1994 г. по к.д. № 1/1994 г.)“.

20. В Определение № 2/1994 г. по к.д. № 1/1994 г се посочва: „Конституционният съд не е компетентен да разглежда твърдения за съществуваща непълнота в даден закон. Такова пълномощие той няма. Съдът е компетентен да се занимае единствено с приети закони“.

21. В настоящето искане, обаче, не се твърди липса на необходима правна уредба, а се твърди налична правна уредба, която е несъответна на конституционните изисквания. Това несъответствие се изразява в липса на дължима по Конституцията правна защита на конституционно установени права.

22. Би се стигнало до невъзможност Конституционният съд да осигури върховенството на Конституцията – и по-конкретно в аспекта на предоставени основни права на личността – ако той не може да се намеси в тяхна защита, като изтъква аргумент „липса на необходима правна уредба“ и „законодателна непълнота“. Това е така, защото именно тази липса и тази непълнота правят законовата уредба несъответна на Конституцията.

23. В действителност въпросът за върховенството на Конституцията и непосредственото действие на нейните норми – особено в аспекта на основните права – намира обективно проявление в такава законова уредба, която по необходим начин свързва определено ограничаване на конституционно защитено право със съответна, адекватна и ефективна правна защита, даваща необходимата сигурност, че е налице конституционно оправданата необходимост от това ограничение.

24. В действителност Конституционният съд е разглеждал по същество искания, които визират именно липса или неефективна законова правна регулация, относима към защита на конституционно защитени права.

25. Относно липсата на правна защита:

Решение № 1/01.03.2012 г по к.д. № 10/11 – относно липсваща възможност за съдебно обжалване на определени административни наказания.

Решение № 14 от 4.11.2014 г. по к. д. № 12/2014 – относно липсваща възможност за съдебно обжалване на определени административни актове.

Решение № 2 от 12.03.2015 г. на КС по к. д. № 8/2014 г.: „Конституционното изискване за контрол от съд или друг независим орган изобщо отсъства в процедурата, уредена по чл. 250а, ал. 5 ЗЕС“

26. Относно неефективна правна защита:

Решение № 2 от 12.03.2015 г. по к. д. № 8/2014 г: „Прегледът на оспорената уредба обаче показва, че така, както със закона са формулирани процедурите на съдебен контрол, те се оказват повече от формални и непълноценни, поради което не би могло да се очаква, че резултатите от него биха изпълнили главното си предназначение“.

Решение № 1 от 16.01.2018 г. на КС по к. д. № 3/2017 г. – относно ефективността на защитата на конституционното право на труд по чл.16 и чл.48 от Конституцията, ако се гарантира само определен размер на трудовото възнаграждение.

27. Също така Конституционният съд е коментирал законов текст, намиращ приложение за определен кръг лица, като е приемал, че е конституционно оправдано да намира приложение само за част от тези лица – но не и за другата част.

Решение № 2 от 31.03.2011 г. на КС по к. д. № 2/2011 г.: „Основният недостатък на оспорената правна уредба е, че не прави никакво разграничение между длъжник, който при липсата на обективна възможност за незабавно изпълнение на дълга (независимо дали е публичен или частен) всячески съдейства на органите по изпълнението, и онзи, който с поведението си съзнателно осуетява или забавя удовлетворяването на вземането.“

В този смисъл е и Решение № 2 от 12.03.2015 г. на КС по к. д. № 8/2014 г.: „...кръга на субектите, които имат право да искат извършване на справка за данните по чл. 250б, ал. 1 ЗЕС. Този кръг Конституционният съд намира за твърде широк...“.

Таково е и настоящето искане – оспорва се големият обхват на приложното поле на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК, без да се прави разграничение между инцидентно и планирано задържане.

28. Също така в Конституционният съд коментира определено ограничение на конституционно защитено право в светлината на пропорционалността – а това предполага посочване в каква насока е нужна промяна, за да се приеме законовият текст за конституционно съответен. Това по своето естество е даване на указание към законодателя как следва да промени закона.

Решение № 2 от 12.03.2015 г. на КС по к. д. № 8/2014: „От гореизложеното следва, че оспорената от обмудсмана законова уредба... съставлява прекомерно, неподходящо правно средство за постигане на целта, която е принципно съвместима с Конституцията. Затова Конституционният съд достига до заключение, че разпоредбите, предмет на настоящия конституционен контрол, действително излизат извън позволените рамки по чл. 35, ал. 1, изр. 2 от Конституцията“.

Такова е и настоящето искане – твърди се, че обискът на задържани лица, без предварително съдебно разрешение, излиза от позволените рамки по чл. 30 от Конституцията, ако се касае за предварително планирано задържане.

29. Следва да се посочи Решение № 2 от 12.03.2015 г. на КС по к. д. № 8/2014 г.: „Не така обаче стои въпросът за срока на нейното експлоатиране, заложен в чл. 250а, ал. 1 ЗЕС – 12 месеца, който при съобразяване на конкретната общественно-политическа ситуация Съдът оценява като несъразмерно дълъг и съществено надхвърлящ необходимото за постигане на дефинираните цели“. По този начин ясно се посочва, че конституционно съответния срок е по-кратък от 12 месеца.

След това, обаче, в решението се посочва, че в немската правна уредба срокът е 6 месеца, като това било намерено за конституционно съобразено от немския Конституционен съд. В резултат законодателят променя ЗЕС именно в този смисъл. Оттук са налице сериозни основания да се смята, че в основата на новия срок от 6 месеца е именно този пример, който Конституционният е дал в своето решение.

30. Въз основа на тези аргументи считаме настоящето искане за допустимо. Ако се приеме обратното, това би означавало, че Конституционният съд няма правомощието да осигури защита на конституционно закрепено основно право, ако законодателят предвиди ограничаването му при такива условия, при които е налице липса на определен вид съдебен контрол. Ако наистина липсата на предвиден от законодателя съдебен контрол води до липса на правомощия на Конституционния съд да прецени конституционната съответност на законната уредба, това би означавало, че

Конституционният съд не е достатъчно ефективен гарант за спазването на основните права в Конституцията.

Мотиви към искането

VIII. Относно организацията на мотивите

31. Мотивите към искането ще бъдат изложени в следния вид:

Първо ще се посочи конституционният стандарт на защита на правото на лична свобода и неприкосновеност по чл. 30 ал. 2 пр. 3 от Конституцията, с препращане към обективизиране на този стандарт на законово ниво.

След това ще се посочи конституционният стандарт на защита на правата по чл. 32 – 34 от Конституцията и неговото обективизиране на законово ниво.

След това ще се извърши сравнение между двата стандарта, на конституционно и на законово ниво

В резултат на това сравнение ще бъде разгледано задържането като основание за обиск без предварително съдебно разрешение.

Значението на задържането, като конституционно основание за ограничаване на конституционното право по чл. 30 ал. 1 от Конституцията, ще бъде разгледано в светлината на практиката на Конституционния съд.

Ще се коментира въпросът и дали последващият съдебен контрол е достатъчен.

IX. Относно конституционното регулиране на личния обиск

32. Съобразно чл. 30 ал. 2 пр. 3 от Конституцията, личният обиск представлява „посегателство върху личната ... неприкосновеност“ на физическо лице. Предвид връзката с ал. 1, това посегателство засяга правото на лична свобода и неприкосновеност. Поради това, съобразно чл. 30 ал. 2 от Конституцията, извършването на личен обиск е допустимо само „при условията и по реда, определени със закон“.

33. Следователно – според сезиращия съд – условията и редът, посочени в закона, следва да отчитат естеството на правото, засегнато от личния обиск и респективно да позволяват извършването на този личен обиск само при предоставяне на достатъчно ефективни гаранции за законосъобразността му.

34. На законово ниво тази защита има две проявни форми. Ако се касае за личен обиск на лице, което не е задържано, то се изисква предварително съдебно разрешение по чл. 164 ал. 1 НПК (т. 14 по-горе). Обратното, ако се касае за личен обиск на лице, което е задържано, то не е нужно предварително съдебно разрешение; в този случай съобразно чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК личният обиск може да бъде извършен без него, като следва да се потърси последващо съдебно одобрение (т. 15 – 16 по-горе).

X. Относно защитата на правата по чл. 32 – 34 от Конституцията

35. Чл. 32 ал. 1 от Конституцията гарантира правото на неприкосновеност на личния живот, като изрично е посочено в ал. 2, че само в предвидените от закона

случаи е възможно да се осъществят действия по следене, фотографиране, филмиране и записване без знанието на засегнатото лице.

В закона – чл. 174 НПК и чл. 15 ЗСРС – е предвиден като принцип предварителен и само като изключение последващ контрол от съдебен орган (Председателят на окръжен или апелативен съд, респективно негови упълномощени заместници) при използване на специални разузнавателни средства, с които се осъществяват действията по чл. 32 ал. 2 от Конституцията.

36. Чл. 33 ал. 1 от Конституцията гарантира неприкосновеност на жилището. За ограничаване на тази неприкосновеност ал. 2 изисква „разрешение на съдебната власт“, освен в някои изрично посочени случаи.

Тази конституционна защита е уточнена в чл. 161 НПК, който предвижда предварително съдебно разрешение или последващо съдебно одобрение.

37. Чл. 34 гарантира неприкосновеност на кореспонденцията. Ограничаването на тази неприкосновеност става след „разрешение на съдебната власт“ и то само в някои изрично посочени случаи.

Тази конституционна защита е конкретизирана в чл. 159а и чл. 165 НПК, които отново предвиждат предварително съдебно разрешение, а във втория случай и последващо съдебно одобрение.

38. Следователно Конституцията предоставя защита на правата по чл. 32 – 34 под формата на посочването, че съответното им засягане може да стане само „в предвидените в закона случаи“ (относно личния живот, чл. 32 ал. 2) и „в случаите, изрично посочени в закона“ (относно неприкосновеност на жилището в чл. 33 ал. 1), а относно засягането на тайната на кореспонденцията е налице изрично изискване за „разрешение на съдебната власт“.

На законово ниво, обаче, тази защита е чувствително разширена – като и в трите случая се изисква предварително съдебно разрешение. Само ако е налице неотложен случай, е допустимо съответното засягане да се осъществи без предварително съдебно разрешение, но следва да е съпроводено с искане за последващо съдебно одобрение.

XI. Относно сравнението на защитата на правата по чл. 30 ал. 2 пр. 3 и чл. 32 – 34 от Конституцията

39. Видно от изложеното по-горе, на конституционно ниво тези права получават сходна защита – която е под формата на задължаване на законодателя да предвиди изрични случаи, условия и ред за засягането на тези права. Единствено относно свободата и тайната на кореспонденцията се предвиждат по-конкретни условия – разрешение от съдебната власт и определен вид необходимост.

40. Също така на законово ниво тези права също така получават сходна защита – а именно изискването за получаване на предварително съдебно одобрение преди да се пристъпи към засягането им. Само по изключение, ако е налице неотложен случай, поради което и търсенето и получаването на предварително съдебно разрешение не е възможно, е допустимо да се пристъпи към директното засягане на тези права; в този случай се търси последващо съдебно одобрение.

41. При все това е налице изключение относно правото на лична свобода и неприкосновеност, когато формата на неговото засягане е обиск по чл. 30 ал. 2 пр. 3 от Конституцията. В този случай, съобразно оспорената нормата на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК, не се иска предварително съдебно разрешение, ако лицето е задържано. В такъв случай

е възможно да се пристъпи директно към засягането на това право, като е необходимо след това да се иска съдебно одобрение.

42. Следователно, на законово ниво, задържането на лицето, обект на обиска, има правното значение на неотложен случай, доколкото това задържане освобождава разследващите органи от задължението да търсят предварително съдебно разрешение – което задължение те имат, ако обискираното лице не е задържано.

43. Това, обаче, е налице само при обиска. Ако се касае за другите проявни форми на засягане на защитените права по чл. 32 – 34 от Конституцията, задържането не се приема като достатъчно само по себе си оправдание да не се потърси предварително съдебно разрешение. Обратното – то би могло да бъде само един от критериите, въз основа на които да се достигне до извод, че е налице неотложен случай.

XII. Относно правното значение на задържането като основание, правещо ненужно искането и получаване на предварително съдебно разрешение за обиск

44. При определени обстоятелства задържането би могло да бъде разглеждано като основание за незабавно извършване на обиск, без да бъде необходимо преди това да се търси и получи съдебно разрешение.

45. На първо място тези обстоятелства може да са свързани с наличие на съдебно разрешение за самото задържане, което съдебно разрешение включва – изрично или мълчаливо – и обиска на задържаното лице (в този смисъл е нормата на чл. 75 ал. 2 ЗМВР, която изрично оправомощава полицейските органи да извършат определен вид проверка на задържаното лице – проверка на вещите, които то носи, която проверка е автоматична последица от задържането). Така, законността на задържането, произтичаща от предварителното съдебно разрешение за това задържане, ще доведе и до законността на личния обиск, като непосредствено свързан с това задържане.

Именно такава е законодателното решение за защита на правата по чл. 32 – 34 от Конституцията – което изисква предварително съдебно разрешение.

По главното дело липсва предварително съдебно разрешение за задържане – т. 7 по-горе (същевременно ЗМВР и НПК не предвиждат процедура по даване на такова разрешение)

46. На второ място тези обстоятелства може да са свързани с неотложността на случая. Ако е налице неотложна необходимост за извършване на обиск – а това означава, че необходимостта от него е възникнала внезапно и по непредвидим начин – то е оправдано да се пристъпи към него без предварително съдебно разрешение. Доколкото, обаче, по главното дело процесният обиск е извършен при условията на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК – т.е. при задържане, това означава, че неотложна необходимост от обиск може да възникне само ако самото задържане, което го позволява, е продиктувано от неотложен случай.

Именно такава е законодателното решение за защита на правата по чл. 32 – 34 от Конституцията – което изисква последващо съдебно одобрение, ако е имало неотложен случай.

По главното дело не е налице неотложен случай на задържане – доколкото то е било планирано (т.8 – 12 по-горе).

47. Тези две предпоставки за личния обиск (предварително съдебно разрешение за задържането или неотложно задържане) съобразно становището на сезиращия съд

правят следственото действие конституциосъобразно. Но те не са налице по главното дело – като се касае за предварително планирано задържане и предварително планирани обиски, които да бъдат извършени веднага след това задържане, без да бъде получено предварително съдебно разрешение (т. 7 – 12 по-горе).

48. Поради което за преценка на конституциосъобразността на личния обиск, както е осъществен след задържането по главното дело, следва да се отчете правното значение на задържането само по себе си – доколкото не е налице нито предварителното съдебно разрешение за това задържане, нито неотложен случай.

49. Така възниква въпросът – доколкото е конституционно оправдано задържането на едно лице, взето само по себе си, да има правното значение на „неотложен случай“ и поради това да оправдае обиска по чл. 146 ал. 1 т. 1 НПК? А това означава дали е конституциосъобразно един обиск като последица от планирано задържане, да бъде подложен на този тип съдебен контрол, който се прилага при останалите видове засягания на конституционно защитени права, осъществени в неотложен случай?

50. Казано по друг начин – задържането на едно лице, взето само по себе си, предоставя ли на законодателя валидни конституционни основания така да формулира чл. 146 ал. 1 т. 1 НПК, че да лиши задържаното лице от предварителното съдебно разрешение, което представлява гаранция за защита на конституционно установеното му право по чл. 30 ал. 1 от Конституцията?

51. Законодателят така е формулирал условията и реда за осъществяване на личен обиск, че не-задържаното лице се ползва от тази гаранция, под формата на предварително съдебно разрешение за обиск, но задържаното лице не се ползва от нея, като вместо това има заместваща гаранция, под формата на последващо съдебно одобрение. Така възниква и втори въпрос – тази заместваща гаранция достатъчна ли е?

52. Тези два въпроса (за конституционното значение на задържането и за конституционната ефективност на заместващата гаранция) следва да се разгледат поотделно.

XIII. Относно конституционното значение на задържането

53. Не може да се приеме, че Конституцията разглежда задържането, взето само по себе си, като основание за намалена защита на останалите проявления на правото на лична свобода и неприкосновеност на задържаното лице. Нормите на чл. 30 ал. 1 – 2 от Конституцията не може да се тълкуват като предоставяща по-висок стандарт на защита при обиск на лица, които не са задържани и по-нисък стандарт на защита при обиск на лица, които са задържани.

54. Според Конституционния съд задържането е тежка форма на намеса в основните права - в Решение №1/10.02.1998 г по к.д. № 17/97 се посочва: „...едно от най-съществените, основните човешки права, а именно свободата на личността ... едно по-малоценно право, каквото е тайната на кореспонденцията и другите съобщения.“

55. Поради това е логично задържането да бъде основание за засилена законова защита – а не да е основание за отпадане на иначе предвидена в закона защита. Оттук не би следвало Конституцията да позволява така формулиран закон, съобразно който задържането на едно лице да е основание то да бъде лишено от съдебна защита, под

формата на предварително съдебно разрешение за обиска му, от която защита това лице по принцип се ползва, когато е обект на обиск без да е било задържано.

55. След като при едно по-леко ограничаване на правото на лична свобода и неприкосновеност, като личния обиск на незадържано лице, се предвижда предварителен съдебен контрол, под формата на предварително съдебно разрешение за този обиск (чл. 164 ал. 1 НПК), то е в явно противоречие с чл. 30 ал. 2 от Конституцията, ако законът предвижда отпадане на този предварителен съдебен контрол, ако преди обиска се осъществи и задържане (чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК).

56. В действителност нормата на чл. 30 ал. 1 – 3 от Конституцията изисква предварително съдебно разрешение и за самото задържане, освен ако не се касае за неотложен случай. Нормата на ал. 3 е частична проява на определен вид базисна защита, която Конституцията предоставя при задържане. Тази защита е базисна, доколкото се предоставя винаги, при всяко задържане – въпреки че на конституционно ниво изрично е посочена само при задържането в неотложен случай.

57. Няма основание да се приеме, че специфичният вид защита, под формата на служебен контрол от орган на съдебната власт, според чл. 30 ал. 1 – 3 от Конституцията се проявява само при задържане в неотложни случаи и не се проявява при планирано задържане.

58. Поради което – според сезиращия съд – не може да се приеме, че е съответен на Конституцията изборът на законодателя, обективизиран в чл. 146 ал. 1 т. 1 НПК, да допусне обиск на лице без предварително съдебно разрешение само поради това, че същото това лице е задържано, без да е налице неотложен случай.

XIV. Относно конституционното значение на последващото съдебно одобрение на обиска

59. При това положение възниква вторият въпрос (посочен в т. 51 по-горе) – въпреки липсата на предварително съдебно разрешение за обиск, дали все пак в достатъчна степен е удовлетворен конституционният стандарт за защита на правото на лична свобода и неприкосновеност, като се отчете обстоятелството, че този обиск е обект на последващ съдебен контрол.

60. Сезиращият съд подчертава, че както предварителният, така и последващият съдебен контрол може да бъдат достатъчно ефективно правно средство за защита на правото на лична свобода и неприкосновеност по чл. 30 ал. 1 от Конституцията, вкл. и в аспекта на личен обиск по чл. 30 ал. 2 пр. 3 от Конституцията.

61. Поради което този въпрос не е поставен в контекста на липсата на ефективен съдебен контрол, а в контекста на конституционното оправдание на различния начин, по който се осъществява този съдебен контрол. А именно – има ли конституционно основание задържаните лица да бъдат лишени от предварителния съдебен контрол, на който биха имали право, ако не са били задържани?

62. Конституционно търпимо ли е различното ниво на защита, което се предоставя от закона в чл. 146 НПК относно двата вида обиск (на свободно лице и на задържано лице): ако разследващите органи предварително планират обиск на определено лице, но нямат намерение да го задържат, те следва да поискат предварително съдебно разрешение – чл. 164 ал. 1 НПК; но ако имат намерение да го задържат, то не е нужно да искат съдебно разрешение за обиска, който осъществяват веднага след това задържане; в този случай е достатъчно да искат последващо съдебно одобрение – чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК?

63. Тук се уточнява, че няма и предварително съдебно разрешение за задържането (т. 7 по-горе), доколкото неговото наличие би могло евентуално да обхваща и обиска, като пряка последица от това задържане (чл. 75 ал. 2 ЗМВР); а също така и не е налице неотложен случай – а предварително планиран обиск (т. 8 – 12 по-горе).

64. Според сезирация съд тази законова уредба не съответства на стандарта на защита на конституционно защитените права. Този стандарт на защита, установен в закона (а само относно един вид задържане, това при неотложен случай, е установен и в чл. 30 ал. 3 от Конституцията) е следният: Ако се касае до засягане на конституционно защитено право, е нужно да се иска и получи предварително съдебно разрешение; само в неотложен случай е допустимо да се предприеме такова засягане без предварително съдебно разрешение, но – като заместваща защита – е нужно да се поиска и получи последващо съдебно одобрение.

Този стандарт е ясно посочено по-горе, където е посочен конституционният и законовия режим на различните видове засягане на конституционно признати основни права (т. 32 – 43).

65. Следователно – и на конституционно, и на законово ниво – съдебната защита, под формата на последващо съдебно одобрение, е заместваща по своя характер; към нея се пристъпя само ако обективно, поради неотложността на случая, не е възможно засегнатото лице да получи дължимата му защита, под формата на предварително съдебно разрешение.

66. Казано с други думи – първо дължимо е предварителното съдебно разрешение; само ако то не може да бъде получено поради неотложността на случая, се прибегва към заместващия съдебен контрол – последващо съдебно одобрение.

67. Така се оказва – единствено за личния обиск, както е регулиран в чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК – че задържането е основание за намалена законова защита на конституционно признато право по чл. 30 ал. 2 пр. 3 във вр. с ал. 1 от Конституцията. Вместо засегнатото лице да се ползва от общия законов стандарт (предварително съдебно разрешение), то се ползва от заместващата защита (последващото съдебно одобрение) – и причината за това е единствено неговото задържане (както е посочено в чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК).

68. А след като задържането, взето само по себе си, не е валидно конституционно основание за намалено ниво на законова защита (т. 53 – 58 по-горе), то и законовият режим за съдебен контрол на обиска, осъществен след планирано задържане, не отговаря на конституционния стандарт за еднаква защита на основните права.

69. В практически аспект, само поради съществуването на оспорената норма на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК се получава следното: Разследващите органи имат намерение да задържат едно заподозряно лице – и поради това се подготвят да извършат следните следствени действия - неговия личен обиск, претърсване и изнемане от дома му, използване на специални разузнавателни средства, достъп до кореспонденцията му.

За всички тези следствени действия – извън обиска – те следва да поискат и получат предварително съдебно разрешение; обстоятелството, че засегнатото от тях лице е задържано, не е основание да извършат следствените действия без предварително съдебно разрешение, като след това представят протокола за съдебно одобрение. Само относно обиска това е налице.

70. Поради което според сезиращия съд няма конституционни основания засягането на конкретно измерение на основно право – а именно правото на лична свобода и неприкосновеност, под формата на личен обиск (чл. 30 ал. 2 пр. 3 във вр. с ал. 1 от Конституцията) – да получи намалена защита в сравнение със засягането на останалите основни права (чл. 32 – 34 от Конституцията)

XV. Извод

71. Конституцията обявява определени основни права като достатъчно значими и поради това изрично ги посочва. Част от тях са правата по чл. 30, чл. 32 – 35. Възлага на законодателя да гарантира тяхната защита, като предвиди конкретни условия за ограничението и засягането им.

72. Едно от тези права е правото на лична неприкосновеност по чл. 30 ал. 1 пр. 2 от Конституцията, което би могло да бъде засегнато от личния обиск, изрично посочен в ал. 2 като проявна форма на посегателство срещу личната неприкосновеност.

73. Доколкото правото на лична свобода и лична неприкосновеност са посочени заедно в нормата на чл. 30 ал. 1 от Конституцията, то би следвало да получат сходна по вид защита. Относно този вид защита е удачно да се направи сравнение със защитата на тайната на кореспонденцията.

74. Конституцията предвижда ограничение на кореспонденцията „само с разрешение на съдебната власт“ – чл. 34 ал. 2; също така Конституционният съд е приел, че свободата на личността е по-ценно право от тайната на кореспонденцията (Решение №1/10.02.1998 г по к.д. № 17/97, цитирано в т. 54 по-горе). Следователно личният обиск по чл. 30 ал. 2 пр. 3 от Конституцията, като форма на посегателство върху личната неприкосновеност, също следва да се ползва от съдебна защита, под формата на „разрешение на съдебната власт“.

75. Именно моделът на защита, под формата на „разрешение на съдебната власт“, е възпроизведен на законово ниво относно всички проявни форми на различните защитени права по чл. 30, чл. 32 – 25 от Конституцията. При всички тях се изисква или предварително съдебно разрешение, или, само при неотложен случай, последващо съдебно одобрение (без разкриване на трафични данни по чл. 159а НК, доколкото тук по начало не би могло да има неотложен случай).

76. Единствено за обиска е налице изключение. А именно основната форма на съдебна защита – предварително съдебно разрешение – макар и по принцип да се предоставя при обиск, все пак не се предоставя при обиск на задържано лице. В този случай това задържане има правния ефект на неотложен случай и е основание да се пренебрегне основната форма на защита (предварително съдебно разрешение) и да се пристъпи към заместващата форма на защита (последващо съдебно одобрение).

77. В чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК не е посочено, че задържането е продукт на предварително съдебно разрешение, нито че то се осъществява при неотложен случай. Поради това задържането не може да бъде годно конституционно основание за лишаване на засегнатото лице от основната форма на съдебна защита – а именно лишаването му от предварително съдебно разрешение.

78. Поради което и нормата на чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК, която допуска извършването на личен обиск без предварително съдебно разрешение само поради наличие на задържане, не е съответна на Конституцията.

XVI. Относно приложението на правото на ЕС

79. Личният обиск на задържано лице е предмет на произнасяне от страна на Съда на ЕС с Решение от 07.09.2023 г по С-209/22, ECLI:EU:C:2023:634. Той е разгледан в светлината на правата, които има заподозряното лице, съобразно Директива 2012/13 относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г) и Директива 2013/48 относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство ... (ОВ L 294, 2013 г).

80. При все това отправеното към Конституционния съд искане няма отношение към правото на ЕС. Това е така, доколкото настоящето искане се основава на необходимостта от предшестващо съдебно разрешение, за да се извърши личният обиск, но не и до правата, които има едно заподозряно лице, подложено на обиск.

81. И по-конкретно нито тези две Директиви, нито други законодателни актове от правото на ЕС, не поставят изискване за наличие или естество на съдебен контрол преди да бъде извършен личен обиск. Следователно правото на ЕС не намира приложение.

Поради което и на основание чл. 150 ал. 2 от Конституцията, сезирацият съд

ОТПРАВЯ до Конституционния съд на Република България

ИСКАНЕ за установяване на несъответствие между чл. 30 ал. 1 и ал. 2 от Конституцията и нормата на и чл. 164 ал. 1 т. 1 НПК, като основанийето за това несъответствие е липсата на законово изискване за предварително съдебно разрешение за личен обиск при предварително планиране на задържането на обискираното лице.

Искането е окончателно.

Председател: /

Съдебни заседатели: 1

